

Esittelyvideon tekeminen kehitysmaaympäristössä

Yksin toimimisen hyötyjä ja haittoja

Juho Malanin

Kulttuurialan opinnäytetyö
Viestinnän koulutusohjelma
Medianomi (AMK)

TORNIO 2012

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Tekijä:	Juho Malanin
Opinnäytetyön nimi:	Esittelyvideon tekeminen kehitysmaaympäristössä. Yksin toimimisen hyötyjä ja haittoja
Sivuja (joista liitteitä):	32 (liitteenä DVD-tallenne)
<p>Opinnäytetyössäni selvitän erityispiirteitä, joita kohtasin tehdessäni esittelyvideoita vapaaehtoisjärjestön käyttöön kehitysmaaympäristössä Tansanian liittotasavallassa. Tämän lisäksi pohdin yhden miehen kuvausryhmästä johtuvia hyviä ja huonoja puolia.</p> <p>Työssäni selostan työharjoittelumatkani luonnetta ja sisältöä mantereella, joka ei ollut itselleni ennestään tuttu ja jonka kulttuurit sisältävät paljon omastamme eroavia piirteitä. Yksin toimimisen etuja ja haittoja pohtiessani keskityn asioihin, jotka liittyvät tähän ympäristöön Saharan eteläpuolisessa Afrikassa.</p> <p>Työni perustuu omiin kokemuksiini ja toimintaani liittotasavallan alueella, muistiinpanoihini, havaintoihini sekä itse esittelyvideoihin, joita tarkkailen niiden eri syntyvaiheiden kautta.</p> <p>Ulkomailla (etenkin läntisen Euroopan ulkopuolella) toimittaessa on keskeistä osata ja haluta mukautua uusiin ajattelu- ja toimintatapoihin. Tämän toteuduttua on oudossa ympäristössä mahdollista alkaa toimia rakentavasti. Yksin toimimisen hyvät tai huonot puolet riippuvat paljon yksilöstä, mutta toisinaan uusiin ihmisiin saa paremmin yhteyden, kun matkamies ei saavu paikalle ryhmässä.</p>	
Asiasanat: esittelyvideo, kehitysmaat, yksin tekeminen, Afrikka, vapaaehtoistyö, kulttuuriympäristö	

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Author:	Juho Malanin
Thesis title:	Making presentational videos in a developing country. The advantages and disadvantages of a one man crew
Pages (Appendix):	32 (contains a DVD)
<p>In my thesis work I concentrate on discussing the characteristics that became familiar to me while making presentational videos for a volunteer organization use in a third world country in The United Republic of Tanzania. In addition, I consider the advantages and disadvantages of a one man video crew.</p> <p>In my work I discuss the nature and content of my practical training period conducted as a foreign internship on a continent that I was not familiar with before and that culturally differs significantly from the ways of my own culture. While considering the advantages and disadvantages of a one man crew I concentrate on aspects that are related to this environment in sub-Saharan Africa.</p> <p>The work is based on my own experiences and activities in the area of the Republic of Tanzania, my notes and observations as well as the actual presentational videos that I discuss through their separate phases of production.</p> <p>It is crucial to have the ability and will to adapt to new ways of thinking and acting when working abroad, especially outside Western Europe. Possessing these skills and competences makes it possible to act meaningfully in a foreign and strange environment with its limitations and challenges. The advantages or disadvantages of one man crew depend widely on the individual in question but occasionally one makes a stronger contact on new locals when one does not arrive there with a group.</p>	
Keywords: presentational video, third world countries, one man crew, Africa, volunteering, cultural environment	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 TYÖHARJOITTELUN LÄHTÖKOHDAT JA YLEISLUONNE.....	6
2.1 Ensivaikutelma työharjoittelusta	6
2.2 Työharjoittelun sisällön hahmottuminen	7
2.3 Kahdenlaisia videoita.....	8
3 ESITTELYVIDEON TEKEMINEN KEHITYSMAAYMPÄRISTÖSSÄ.....	11
3.1 Kansan psyyke ja työympäristö Tansaniassa	11
3.2 Afrikkalainen yhteisöllisyys, eurooppalainen yksilöllisyys	12
3.3 Eurooppalaisen taakka	14
3.4 Lapset ja kamera.....	15
3.5 Sähköongelmat	16
3.6 Aikakäsitys ja ihmiskohtaukset	17
3.7 Väenpaljous ja muita haasteellisia olosuhteita.....	18
4 YKSIN TEKEMISEN HYÖTYJÄ JA HAITTOJA	20
4.1 Suunnitteluvaihe	20
4.2 Odottamatonta apua suunnitteluvaiheessa	21
4.3 Kuvaukset.....	23
4.4 Yksin tekeminen itsevarmuuden kannalta	24
5 POHDINTA.....	26
5.1 Virheitä tuli - arvokasta pääomaa.....	26
5.2 Opinnäytetyöni ja työharjoitteluni merkitys ammatilliselle kehitykselleni	28
LÄHTEET	31
LIITELUETTELO	32

1 JOHDANTO

Tutkin opinnäytetyössäni osa-alueita ja haasteita, joita kohtasin viiden kuukauden mittaisella työharjoittelumatkallani Itä-Afrikassa. Työni aiheena on selvittää yhden miehen tuotantoryhmään liittyviä hyviä ja huonoja puolia sekä seikkoja, jotka korostuvat erityisesti kehitysmaaympäristössä, joka oli minulle Afrikan osalta uusi.

Suoritin työharjoittelun eri paikkakunnilla Tansaniassa sekä liittovaltioon kuuluvalla Sansibarin itsehallinnollisella saarella. Päätehtävänäni oli suunnitella, kuvata ja leikata lyhyitä esittelyvideoita suomalais-tansanialaiselle vapaaehtoisjärjestölle (Art in Tanzania), joka yhdessä brittiläisen järjestön kanssa välittää vapaaehtoistyöläisiä Tansaniaan lähinnä englannin kielen opetustehtäviä varten. Tarkoitukseni oli dokumentoida näitä järjestön opetusprojekteja, asumispuitteita ja oheistoimintaa, eli kaikkea sitä mikä odottaa vapaaehtoisia Tansaniassa.

Työn käsittelyosan alussa selostan hieman tämän työharjoittelumatkan ja -projektin yleisluonnetta, sillä se liittyy keskeisesti tutkimaani aihepiiriin yksin toimimisesta uudessa ympäristössä. Selostuksessa kerron, miltä niin sanottu yhden miehen työharjoittelu alussa näytti ja mitä lopulta päädyin tekemään. Tämän jälkeen tarkkailen tansanialaisen kulttuurin ja yhteiskunnan erityispiirteitä ja haasteita, jotka oli otettava huomioon kulkiessani paikallisten ihmisten joukossa kameran kanssa. Tämän jälkeen syvennyn yksin toimimisen hyviin ja huonoihin puoliin ja myös tekemiini virheisiin, eli keskeisiin oppimiini asioihin.

Pyrin jättämään pois sellaisen, mikä ei johdu sen enempää kehitysmaaympäristöstä kuin yksin toimimisestakaan, ellei asian esille tuominen tunnu erityisen perustellulta siinä yhteydessä.

2 TYÖHARJOITTELUN LÄHTÖKOHDAT JA YLEISLUONNE

2.1 Ensivaikutelma työharjoittelusta

Jo ennen saapumistani Tansaniaan 21. tammikuuta 2011 olin tietoinen siitä, että se toiminta minkä pariin päätyisin, hahmottuisi lopullisesti vasta paikan päällä, vaikka olin etukäteen käynyt järjestön johtajan kanssa sähköpostikeskusteluja siitä, mitä voisin ja osaisin tehdä ja mikä erityisesti itseäni kiinnostaisi.

Olin ilmaissut kiinnostukseni kohteiksi erityisesti videotyön, eli kuvauksen ja leikkauksen, sekä myös kirjoittamisen. Olin ilmaissut halukkuuteni kulkea eri paikoissa, sillä järjestöllä on toimipisteitä muutamallakin eri alueella ympäri maata. Ensimmäiset yli kymmenen päivää Tansaniassa kuluivat uuteen ympäristöön ja arkirutiineihin totutellesani.

Päästyäni keskustelemaan kasvotusten järjestön suomalaisen johtajan Kari Korhosen kanssa kuulin, että valokuvamateriaalia vapaaehtoistyötoiminnasta oli jo olemassa runsaasti mutta videoita tarvittaisiin rinnalle. Etukäteen sähköposteissa olimme puhuneet erityisesti musiikkivideoiden tekemisestä, mutta koska se tapahtuu pelkästään vanhassa pääkaupungissa ja järjestön päämajassa rannikon Dar es Salaamissa (myöhemmin Dar), päätin pysyä suunnitelmassani lähteä ennemmin tutustumaan eri paikkoihin yhden miehen kuvausryhmänä. Art in Tanzaniassa ei tuolloin ollut muita media-alan työharjoittelijoita maassa, ja yleensäkin heitä on siellä vähän: työharjoittelijat tulevat lähes aina sosi-aali- ja terveysaloilta.

Alusta lähtien oli siis selvää, että minulle annettiin vapaus kuvata ja tehdä oikeastaan mitä parhaaksi katsoin, eikä johtaja kiireidensä keskellä olisi juuri muuta suunnittelemaan pystynytäkään. Tämä tuotti itselleni aluksi hämmennystä, mutta lopulta otin haasteen mielenkiinnolla vastaan ja ajattelin poistua Darista ensin kohti pohjoista, kohti Moshia, missä yksi järjestön toimintapisteistä ja vapaaehtoistaloista sijaitsee. Mukaan otin Suomesta tuomani Sanyon pienen HD-videokameran, kolmijalan sekä Darin päämajasta lainaksi saamani omalle muistikortilleen tallentavan ulkoisen mikrofonin.

Kilimanjaron juurella sijaitseva Moshi osoittautui loistavaksi valinnaksi työn aloittamiselle: ilmasto on huomattavasti rannikon painostavaa kuumuutta siedettävämpi, kaupunki ei ole liian iso tai ruuhkainen ja Kilimanjaron valtava hahmo jäätikköineen tarjoittaa upeita näkymiä auringon noustessa ja laskiessa, kun vuori on näkyvissä pilviltä.

Moshissa ei myöskään ole vapaaehtoistyöntekijöitä yhtä paljon kuin Darissa, ja tutustuin talon kahteen brittityttöön helposti ja nopeasti. Hekin olivat saapuneet Moshiin vain muutamaa päivää ennen minua, ja ilmoitin heille omasta projektistani. He myöntivät ennakkoluulottomasti ehdotukseeni siitä, että alkaisin kulkea heidän mukanaan opetusprojekteissa kevyen kuvauslaitteistoni kanssa suunnittelemassa mitä ja miten opetustilanteissa kannattaisi kuvata.

Aamuisin tytöt opettivat koululla pikkulapsille englantia ja kirjoittamista, ja iltapäivisin rautatien vierellä sijaitsevassa tilassa he opettivat englantia ja kirjoitustaitoa aikuisille, joista valtaosa koostui maasai-heimon jäsenistä. Karismaattiset maasait pukeutuvat näyttäviin punaisiin kaapuihin, ja heimo on tunnettu vahvoista perinteistään ja näkyvyydestään eri puolilla Keniaa ja Tansaniaa.

2.2 Työharjoittelun sisällön hahmottuminen

Seuraavien viikkojen aikana kuljin brittityttöjen mukana heidän opetusprojekteissaan. Pian taloon saapui muitakin uusia vapaaehtoisia, ja aloin käydä myös heidän projekteissaan. Useina päivinä kuvasin kaikkea sellaista, minkä koin olevan mahdollisesti käyttökelpoista leikkausvaiheessa. Iltaisin kävin läpi päivällä kuvaamaani materiaalia ja kirjasin ylös sellaisia kuvia, joita minulla ei vielä ollut, mutta joita halusin saada talteen.

Tämän lisäksi en juuri muunlaista etukäteissuunnittelua tehnyt; menin aina ensin paikan päälle katselemaan mitä ja millä tavalla siellä voisi kuvata, ja seuraavina kertoina toimin tekemieni johtopäätösten mukaisesti toisinaan myös improvisoiden. Tämä toimikin lopulta hyvin, kun pidin mielessäni kultaisen säännön siitä, että liikaa materiaalia ja ”mitä tahansa” ei kannata kuvata, sillä sellainen vain vaikeuttaa leikkausvaiheen materiaalikahlausta.

Moshista siirryin rannikon kuumuuteen Sansibarin paahtavalle saarelle tutustumaan muslimilasten päiväopetukseen Stone Townissa sekä kuvaamaan taloesittelyvideota paikallisesta vapaaehtoisten talosta. Harjoittelun loppuajan vietin Darin päämajan tiloissa leikkaamalla kaikkea tätä dokumentinomaisiksi lyhytvideo-ohjelmiksi paikallisen hiphop-artistin kanssa, joka hallitsi Final Cut -ohjelman itseäni paremmin.

2.3 Kahdenlaisia videoita

On syytä erottaa toisistaan ne kaksi eri videotyyppiä, joita päädyin tekemään. Opetusprojektien puitteita ja ympäristöä havainnoivien videoiden lisäksi kuvasin Moshissa ja Stone Townissa myös esittelyvideot kummankin paikan vapaaehtoistaloista, jotta vapaaehtoistyöstä kiinnostuneet voisivat halutessaan nähdä etukäteen, millainen asuinympäristö on. Ohessa selostan muutamia erityispiirteitä ja havaintoja kahdesta eri videotyypistä.

Opetusprojektivideot

Opetusprojektivideoita en suunnitellut kovin tarkasti etukäteen, vaan annoin ideoiden saapua samalla, kun kuvasin ensimmäisiä otoksia esimerkiksi kahdesta brittityöstä opettamassa maasai-oppilaille englantia. Kuvauskertojen välillä kirjoitin joitakin ydinkuvia muistiin, ja erityisesti metsästin sellaisia kuvia, missä näiden aikuisten halu oppia näkyisi parhaiten, sillä he olivat varsin motivoituneita kansainvälisen kielen oppimisen suhteen.

Pienten lasten opetustilanteet olivat puolestaan huomattavasti kaoottisempia, sillä kovin nuorina (nuorimmat noin viisivuotiaita) nämä lapset eivät useinkaan pysty keskittymään opetettavaan aiheeseen samalla innolla, millä he suhtautuvat valkoisten vapaaehtoistyöjensä ja toisinaan kameran läsnäoloon, ja siksi opetus tuntuu mielekkäämmältä maltillisten aikuisoppilaiden kohdalla.

Taloesittelyvideot

Taloesittelyvideoiden tekeminen oli kenties hauskinda ja jännittävä, sillä videoiden yleisilmeen tuli olla energinen ja leikkisä ja niiden suunnittelu muistutti enemmän esimerkiksi lyhytelokuvan suunnittelua. Nämä talovideot kuvattiin seurantatyylillä ja käsi-varalla siten, että parhaaksi katsomani henkilö (Moshissa englantilainen vapaaehtoistytö, Stone Townissa tansanialainen ryhmänvetäjä) puhui ja kiersi taloa ympäriinsä minun seurattessani, kuvatessani ja äänittäessäni tätä mahdollisimman eloisaa esitystä asuin-ympäristöstä.

Kirjoitin ylös tiettyjä avainasioita, joiden halusin tulla puheessa esille, mutta annoin esittelijöille myös vapauden ehdottaa omia ideoitaan ja olla oma itsensä kameran edessä. Sekä Moshissa että Stone Townissa taloesittelyjen ideana oli aloittaa puhe ja esittely ulkoa talon edustalta, mistä siirrytään sisäpihan tai eteisen kautta sisälle taloon ja kuljetaan siellä läpi keskeiset huoneet ja oleskelutilat. Samalla esittelijä seikkaperäisesti kertoo missä ollaan ja mitä siellä tapahtuu.

Suunnittelin kulkureitit ja todennäköisimmät leikkauskohdat samalla kun kuvasin, ja leikkausvaiheessa olin mielissäni siitä, että suhteellisen hyvin kaikki lopulta liittyi yhteen niiden hahmotelmien mukaisesti, joita olin kehitellyt mielessäni kuvaushetkellä. Taloesittelyjen kohdalla painotin kummallekin esittelijälleni (brittityttö Louise, tansanialaismies Edward), että kuvaaminen voi olla aikaa vievää, ja että haluan heidän valitsevan sellaiset päivät avustamiselleni, että mikään kiire tai häiriö ei vaikuttaisi taustalla.

Moshin taloesittely kuvattiin noin neljässä päivässä pitkällä aikavälillä, sillä pystyin kuvaamaan ainoastaan päivinä, jotka sopivat Louiselle, jolle tuo kaikki oli myös ylimääräistä hänen varsinaisten päiväprojektiansa keskellä. Asiat onnistuivat hyvin sen ansiosta, että sain sekä Moshissa että Stone Townissa esittelijät vakuuttuneiksi heidän luonnollisuudestaan ja hyvästä läsnäolostaan kameran edessä. Näin kumpikin saavutti sellaisen ”fiiliksen”, että keskeinen materiaali oli mahdollista saada kuvatuksi lyhyessäkin ajassa, vaikka kummallakaan ei ollut aiempaa kokemusta kameralle esiintymisestä.

Opetusprojektien kuvaaminen tapahtui siis luokkatiloissa ja niiden välittömässä läheisyydessä. Sisällöllinen tunnelma opetusprojektivideoissa vaihtelee innostuneesta keskit-

tyneeseen, ja kuvaus on etupäässä rauhallista. Niissä kukaan ei varsinaisesti esiinny kameralle, ympäristö pysyy samana ja ainakin aikuisoppilaat pysyvät myös aloillaan. Opetusprojektivideoissa käytin välillä myös jalustaa, toisin kuin taloesittelyissä, joissa koin parhaaksi hyödyntää esittelijän seuraamista hallitulla käsivarakuvausella. Taloesittelyissä liikutaan paljon ja puhutaan suoraan kameralle, mistä välittyy henkilökohtainen ja eloisa yleisilme.

Opinnäytetyöhön liittämäni DVD-levyn lisäksi videoita löytyy myös järjestön YouTube-kanavalta muun muassa seuraavasti:

Moshin vapaaehtoistalo: <http://www.youtube.com/watch?v=nt0Sk7JUaBc>

Stone Townin vapaaehtoistalo: <http://www.youtube.com/watch?v=tKrtFHoMFIA>

Moshin aikuisopetus: <http://www.youtube.com/watch?v=WoiEabcGdX0>

Moshin lapsiopetus: <http://www.youtube.com/watch?v=pfR3ZQAQ-8-Q>

Stone Townin lapsiopetus: <http://www.youtube.com/watch?v=Yww8kEjLZgk>

Työharjoittelussani kirjoitin myös järjestön julkaisemaan englanninkieliseen Fiesta-lehteen, mutta opinnäytetyössäni keskityn esittelyvideoihin.

3 ESITTELYVIDEON TEKEMINEN KEHITYSMAAYMPÄRISTÖSSÄ

3.1 Kansan psyyke ja työympäristö Tansaniassa

Vilkaisemalla vain muutamaa Tansanialle omistettua hyvää esittelykirjaa huomaa pian erään asian, joka maan luonnon ohessa korostuu alusta lähtien ja useissa yhteyksissä: maan ihmiset. (Finke 2010, 6, 61.)

Tansanialaisten vieraanvaraisuus ja ystävällisyys on nopeasti korostuva seikka, joka lähtee pohjimmiltaan siitä, että paikalliset innostuvat vierailijoista ja valkoisesta. Tämä perustuu tansanialaisten uteliaisuuteen ja aitoon haluun tutustua muukalaiseen, jonka oletetaan lähes aina tulevan Yhdysvalloista. Yleistys ystävällisyydestä ei ole missään koko totuus, mutta niitä epärehellisiä tansanialaisia en juuri kohdannut työharjoitteluuni ja opinnäytetyöhöni liittyvissä tilanteissa.

Swahilin kielellä usein kuultava sana *mzungu* tarkoittaa eurooppalaista ja yleisesti valkoista (Finke 2010, 632). Sana kaikuu Tansaniassa jatkuvasti kaikkialla, missä valkoinen kulkee. Etenkin lapset riemastuvat *mzungusta* peittelemättömällä ja valloittavalla tavalla, ja jotkut varttuneemmistakin tulevat usein kosketellen tervehtimään vierasta. Kirjaimelliselta alkuperältään nimitys viittaa muukalaiseen, joka vaeltelee ympäriinsä päämäärättä. Nimitykseen ei liity kielteistä rodullista sisältöä, ja Tansanian lisäksi muissakin swahilinkielisissä maissa sitä käytetään eräänlaisena peittelemättömän innostuneena tervehdyksenä.

Työskentely ja pelkkä oleminenkin vierasmaalaisena Tansanian kaltaisessa yhteiskunnassa paljastaa lukuisia erityispiirteitä, joihin voi olla hankala valmentautua etukäteen. Mielenkiintoisena erityispiirteenä monet auringon kansat myös Afrikan ulkopuolella esimerkiksi välttävät jakamasta vieraalle sellaista tietoa, minkä he kokevat olevan vastoin kysyjän odotuksia. Tämä tarkoittaa usein sitä, että vastataan jotakin, mitä kysyjän oletetaan haluavan kuulla sen sijaan, että vastattaisiin rehellisesti silläkin uhalla, että vastaus voi olla epämieluisa. Tämä merkittävä ajattelumaailman ero on tärkeä tiedostaa niin Afrikkaan kuin esimerkiksi Polynesiakaankin matkustettaessa, sillä herkälle länsimmaiselle se voi aiheuttaa turhautumista ja johtaa suppean kielteisiin yleistyksiin koko kansakunnasta. Vieraisissa kulttuureissa tätä kohtaa sitä enemmän mitä vähemmän pai-

kallinen, jonka kanssa asioidaan, on tottunut olemaan tekemisissä länsimaalaisten kanssa. Luotettavan tiedon saaminen monissa kulttuureissa edellyttää siis vain hieman enemmän vaivannäköä, aikaa ja suuremman otannan eri vastauksia kuin esimerkiksi läntisessä Euroopassa. (Stanley 2004, 47.)

Paikalliset olettavat usein, että valkoinen on maassa lyhytaikaisena vierailijana, turistina, jolla on rajattu aikataulu ja selvät suunnitelmat siitä, mitä oleskeluaikaan tulee sisällyttää. Seuraava vaihtoehto on, että vierailija on maassa töissä ja täten hankkimassa itselleen ansioita. Paikallisissa silmissä yrittäminen on hyväksyttävää, jos se tarjoaa hyötyä myös paikalliselle yhteisölle, jonka rahalliset lähtökohdat eivät mahdollista edes matkustamista mantereen ulkopuolelle (Hirvonen 2010, 43). Valkoisia yrittäjiä ja liikkeenomistajia yhdistääkin se, että pohjimmiltaan he kaikki ovat vieraina afrikkalaisessa valtiossa, ja täten hyviin tapoihin kuuluu kouluttaa ja työllistää tarvittaviin tehtäviin mahdollisimman paljon paikallisia ihmisiä.

3.2 Afrikkalainen yhteisöllisyys, eurooppalainen yksilöllisyys

Itsenäinen oleminen on pitkälti vierasta Afrikassa, missä kaikki on yhteisöllistä ja jaettavaa. Suomella ja Tansaniassa on hyvät kehitysyhteistyösuhteet, ja ulkoasiainministeriön tukien saajalistoilta on vuosittain useita Tansaniassa toimivia kansalaisjärjestöjä (Kontinen 2011, 157). Toisin kuin monessa muussa Afrikan valtiossa, on Suomella suurläheystö Tansanian vanhassa pääkaupungissa Darissa, mutta tavalliselle tansanialaiselle Suomi on yhtä tuntematon kuin Burkina Fason pääkaupunki tavalliselle suomalaiselle.

Täten myös työharjoittelija tuntemattomasta maasta on tavalliselle tansanialaiselle hieman epämääräinen käsite, etenkin jos tämä liikkuu ympäriinsä kameran ja mikrofonin kanssa. Paikallisia ei voi huijata, ja he tietävät että vierailijalla on hyvät mahdollisuudet saavuttaa taloudellista (itsekeskeistä ja yksilöllistä) hyötyä tekemisistään tai saavutuksistaan afrikkalaisessa valtiossa hintavien laitteidensa avulla.

Kuvausten suunnitteluvaiheessa pyysin vapaaehtoisia kertomaan aikuisoppilaille ja lasten tapauksessa lasten omalle opettajalle jo etukäteen, että tulevina päivinä heidän mukanaan kulkisi kuvaaja. Jokaisessa tapauksessa tämä synnytti pelkästään tervetuloitoivo-

tuksia, ja ensimmäisillä kerroilla paikan päällä myös itse kerroin heille tehtävästäni ja sen tarkoituksesta. Kerroimme minun tekevän video-ohjelmia vapaaehtoisjärjestölle, jotta järjestö voisi käyttää tätä mediaa hyväkseen tavoitellessaan uusia vapaaehtoisia opetustyöhön Tansaniaan.

Kuvakulttuuri

Paikalliset suhtautuivat hyvin myönteisesti läsnäolooni ja kuvaamiseen. Tansanialaiset ovat luonnostaan rauhallisia ja sopeutumiskykyisiä, eikä heidän kulttuurinsa suosi aggressiivisen torjuvaa asennetta kohteliaasti esitettyyn asiaan. Mahdolliset erimielisyydet pyritään ratkaisemaan kohteliaasti ja hillitysti. Kuvatessani eri opetusryhmiä huomasin kuinka vähän kukaan aikuisista afrikkalaisista kiinnitti pienintäkään huomiota minuun tai kuvaamiseen, kuten olin etukäteen myös ystävällisesti kehottanut. Kamera ja jalusta toki huomattiin jonakin sellaisena mikä on hyvin harvinaista paikallisessa opetusympäristössä, mutta kukaan ei aktiivisesti ilmaissut vastustusta kuvatuksi tulemista kohtaan.

Uskon tämän olleen sen ansiota, että asiasta kerrottiin ihmisille ennen laitteiden esille ottamista, sillä monissa kulttuureissa luvatta kuvaamista pidetään julkeana ja epäilyttävänä, toisinaan jopa vaarallisena. (Ollessani vaihto-oppilaana Kiinassa kuulin, että kiinalaiset vanhukset voivat kieltäytyä valokuvatuksi tulemisesta, koska valokuvaaminen koetaan vaaraksi kuvattavan sielulle.)

Oman kokemukseni mukaan köyhissä maissa kuvattavaksi suostunut odottaa kuvasta usein pientä hyvitystä. Pieni seteli tai kolikko on ymmärrettävä toive etenkin, jos kuvaaja ei ole ymmärtänyt pyytää lupaa etukäteen, mutta vaihtoehtoisesti - jos kuvaaja sen pystyy järjestämään - voi välittömän hyvityksen sijasta harkita kuvaprintin toimittamista kuvatulle, sillä kuvat ilahduttavat kaikkialla maailmassa.

Yhden kerran maasai-voittoisen aikuisopetusryhmän jäsen lähestyi minua opetuksen aikana ja kyseli hyvin monella eri tavalla läsnäolostani ja kuvaamisestani kertaakaan kuitenkaan menettämättä kohteliaasti, hienovaraisesti vihjailevaa ilmaisuaan ja olemustaan. Tansanialainen osaa tehdä johtopäätöksiä epäsuoremmasta materiaalista kuin monet länsimaalaiset, mutta uskon lopulta vakuuttaneeni hänetkin siitä, että mikään osa

työstäni ei olisi päätymässä kaupalliseen levitykseen tuotantoyhtiön tai itseni hyväksi, sillä tämä asia häntä erityisesti askarrutti.

3.3 Eurooppalaisen taakka

Vieläkin voi esiintyä epäluuloa, kuten ylempänä vihjaan mainitessani ulkomaalaisen työharjoittelijan idean epämääräisyydestä afrikkalaisissa silmissä. Maassa, jossa kukin taistelee omista lähtökohdistaan oman ja laajan läheispiirinsä selviytymisen puolesta köyhyyden keskellä, ei välttämättä helposti ymmärretä tai uskota miksi kukaan näkisi ylimääräistä, ansiotyötä muistuttavaa, vaivaa vauraan kotimaansa ulkopuolella ilman palkkiota.

Monet afrikkalaiset luulevat meitä länsimaalaisia meidän elinkustannuksiemme jälkeenkin rikkaammiksi kuin mitä usein olemme, sillä meille tutut arkielämän menoerät alhaisimmillaankin ovat tansanialaisessa ja afrikkalaisessa valuutassa mitattuina lähes paikallisen käsityskyvyn ulottumattomissa. Kävin paikallisten kanssa Itä-Afrikassa lukuisia keskusteluja rahasta, jotka alkoivat aina kysymyksellä siitä, miten paljon Euroopassa maksetaan palkkaa eri töistä jatkuen tarkennukseksi siitä, miten vuokrat, kauppa-kassit ja lukuisat verot synnyttävät vastapainoa keskituloiselle länsimaalaiselle. Kaikki summat ovat tähtitieteellisen paljon shillingeissä mitattuna.

On myös mahdollista, että ”harmaa alue” opiskelun ja työelämän välillä – kuten työharjoittelu – on vaikeasti hahmoteltava asia, sillä se on jotain mikä näyttää ansiotyöltä liittyen kuitenkin opiskeluun ja tutkintoon, mihin liittyvät kansainväliset käytännöt voivat olla epäselviä niille, joilla ei ole ollut mahdollisuutta suorittaa kalliita opintoja kotimaassaan. Tansanialainen ansaitsee kuussa keskimäärin 60 - 80 dollaria (45 - 61 euroa, maaliskuu 2012), mutta kolmasosan väestöstä on pärjättävä alle dollarilla päivässä (Finke 2010, 8). Mantereen noin miljardista asukkaasta suurin osa ansaitsee alle dollarin päivässä (Teppo 2011, 9).

Haluan vielä korostaa, että afrikkalaisten haluttomuus tulla hyväksikäytetyiksi ei perustu ahneuteen tai laskelmointiin, termeihin jotka tavallisen tansanialaisen vuositulot huomioitaessa muuttuvat absurdeiksi. Se perustuu sekä reiluuden tajuun (minä avustan

sinua, sinä avustat minua) sekä myös vahvaan historian tajuun, joka on syvällä mantee-reen kollektiivisessa mielessä. Saman historian kaikuja näkyy edelleenkin läntisten suurvaltojen ja afrikkalaisvaltioiden välisissä suhteissa (Hirvonen 2010, 30, 34, 45). Moniin muihin verrattuna Tansania on säästynyt suurvaltahistorian pahimmilta ylilyönneiltä ja pysynyt rauhallisena, mutta niiden muiden - naapureista esimerkiksi Kongon demokraattinen tasavalta ja Ruanda - kohdalla ”valkoisen miehen taakka” on painostavampi ja laajalti tunnettu.

3.4 Lapset ja kamera

Tansaniassa lapset alkavat opetella kansainvälistä kieltä huomattavasti aikaisemmin (jopa viiden tai kuuden vuoden ikäisinä) kuin esimerkiksi Suomessa. Tansanialaiset ovat luonnostaan kiinnostuneita valkoisista vierailijoista, ja erityisesti lapset saattavat hullaantua nähdessään *mzungun* tutussa luokahuoneessaan, ja kuria näihin tilanteisiin saa ainoastaan heidän oma swahilinkielinen opettajansa.

Lapsioppilaat innostuvat kamerasta ilman pienintäkään epäselvyyttä siitä, onko laite eettisesti epäilyttävä vai riemastuttava. Opetustilanne muuttui mahdottomaksi silloin, kun olin tällaisessa lapsiluokassa kameran ja kahden englantilaisen vapaaehtoistyön kanssa ilman paikallista aikuista opettajaa. Kukaan meistä ei saanut kuriin noin viisikymmenpäistä joukkoa riemastuneita lapsia riippumatta siitä, yritimmekö komentaa heitä englanniksi vai swahiliksi, jota kukaan meistä ei hallinnut riittävän hyvin. Lapset eivät pysyneet paikoillaan ja huusivat joka suuntaan. Vihkot lentelivät välillä ympäriinsä. Monet säntäilivät jatkuvasti ovesta pihalle samalla, kun edelliset pyrkivät takaisin sisälle.

Tässä esimerkissä näkyy lasten riemastuminen valkoisen vieraan ja kuvauslaitteen nähdessään. Kääntämällä videokameran näyttöläpän lapsia kohti ei heistä enää kukaan kyennyt pysymään aloillaan, ja siksi teinkin niin vasta tunnin lopussa. Lapset olivat puolestaan täysin hallinnassa silloin, kun tuntia valvoi alusta lähtien paikallinen aikuinen, jolla oli auktoriteetti lapsiin. Lapset kasvatetaan kohteliaisuuteen ja hyvään käytökseen, eikä kuvaaminen tai vapaaehtoisopetus ollut ongelmallista opettajan läsnäollessa.

Erityisasiana lasten kohdalla pätee se, että luvan kuvata heitä antoi heidän opettajansa, vaikka jotkut heidän vanhemmistaan olisivat saattaneet asiaa vastustaa. Virallisemman lupa-asian järjestäminen olisi kuitenkin ollut mutkikasta ja epäkäytännöllistä, joten riitti esittää asia heistä vastaavalle opettajalle.

3.5 Sähköongelmat

Keskeisin tekninen haaste Tansaniassa ja monessa osassa Afrikkaa liittyy sähkönjake- luun. Tansaniassa sähkökatkokset ovat erinäisistä seikoista riippuen satunnaisia tai hyvin säännöllisiä, ja ollessani maassa ne olivat pääsääntöisesti hyvin säännöllisiä. Toimenkuvallani varustettu henkilö joutuu ottamaan katkokset huomioon erityisesti akku- jen lataamisessa, leikkausvaiheessa sekä mahdollista lisävalaistusta käytettäessä (Hir- vonen 2010, 92). Sähkökatkokset olivat vuoden 2011 alkupuolella huomattavasti suu- rempi ongelma mantereella kuin Sansibarilla.

Tansaniassa generaattoritkin ovat yleisiä, sillä keskitasoa vauraammat ruokapaikat, ma- jatalot ja kaupat pystyvät niiden avulla jatkamaan omaa sähkönjakeluaan katkosten ai- kana. Vapaaehtoistaloissa ei generaattoreita kuitenkaan ole ja usein katkokset alkavat epäkäytännöllisiin aikoihin ilman etukäteisvihjausta, kuten juuri ennen auringonlaskua, ja aurinko laskee päiväntasaajalla nopeasti. Yhden miehen ryhmästä johtuva vapaus aikataulutuksessa ei yleensä tee sähkökatkoista ylivoimaista ongelmaa, mutta laitteiden lataaminen ajoissa toimintakuntoon on silti hyvin tärkeää ja suotavaa. Äkillisesti palaa- va verkkovirta voi myös rikkoa kytkettyjä laitteita.

Keskeisin sähkökatkoksista aiheutuva riesa paljastuu leikkausvaiheessa, silloinkin kun generaattori on käytettävissä. Leikkausvaiheeseen on ensinnäkin varattava huomattavas- ti vara-aikaa odottamattomien sähkökatkojen takia, sillä niiden alkaessa koneet ovat omien akkujensa varassa, ja joskus katkot kestävät seuraavaan vuorokauteen asti. Hel- pottuneena totesin aivan työharjoitteluni loppuvaiheessa videoiden leikkauduttua val- miiksi, että olin varannut riittävästi aikaa leikkaamiseen eivätkä lukuisat sähkökatkokset olleet tehneet aikataulua liian kireäksi.

Kun taas generaattoria käytetään, tekee se leikkaamisen mahdottomaksi äänen osalta, sillä generaattorit ovat äärimmäisen meluisia ja sijaitsevat usein oven takana huoneen välittömässä läheisyydessä (Hirvonen 2010, 92). Vastaus kaikkeen on ajan riittävä varaaminen työn jokaista vaihetta ja etenkin leikkausvaihetta varten.

3.6 Aikakäsitys ja ihmiskohtaamiset

Tärkeää on osata ja haluta mukautua paikalliseen aikakäsitykseen, sillä se lienee yksi suurimmista eroista Tansanian ja monien länsimaiden välillä. Tansaniassa ja tuntemasani osassa muuta Itä-Afrikkaa esimerkiksi pelkkään tervehtimiseen käytetään usein runsaasti aikaa, eikä tavasta lipsuminen ole kohteliasta. Miehet saattavat pidellä toistensa käsiä useita minuutteja pelkän tervehtimisen aikana, ja vasta sopivassa vaiheessa näiden kohtaamisleiden jälkeen aletaan puhua siitä, minkä takia kohtaaminen tapahtui, mikäli sille oli suurempaa syytä. (Finke 2010, 62.)

Afrikassa nähdään epäkohteliaana ja töykeänä se, jos vieras kysyy paikalliselta jotakin suoraan ennen näitä asianmukaisia tervehtimisiä ja kummankin osapuolen taholta esitetyjä kysymyksiä toisen voinnista. Tämä pätee niin parhaiden ystäväysten kuin toisilleen tuntemattomienkin kaikkia rotuja edustavien ihmisten välillä, ja tapa on syytä opetella pian maahan saapumisen jälkeen. Lopulta se ei edellytä hiljaiseltakaan länsimaalaiselta muuta kuin mielellään swahilinkielisen tervehdyksen (*mambo*) opettelemisen sekä kyselyn kuulumisista (*habari*), mistä jälkimmäisen voi esittää myös englanniksi, jota Tansaniassa usein ymmärretään ainakin alkeiltaan. Tällä tavoin toimiessaan *mzungu* antaa itsestään erinomaisen kuvan afrikkalaisissa silmissä.

Afrikassa ajatellaan niin, että hätäilyllä, kiirehtimisellä tai kireydellä ei saavuteta mitään hyvää, ja siksi asiat on parasta tehdä rauhallisesti alusta lähtien. Aivan konkreettista on myös ilmaston vaikutus ihmisten arkeen ja liikkumiseen päiväntasaajan lähellä: Stanley aloittaa Tyynimeri-kirjansa Samoa-saaria koskevan luvun huomiolla siitä, että usein ensivaikutelma saarelaisista liittyy heidän tapaansa kävellä ja liikkua korostetun hitaasti kuumasta ja kosteasta ilmastosta johtuen (Stanley 2004, 494). Tansaniassa tämä pätee erityisesti rannikkoalueella ja Sansibarilla, missä ilmasto on raskain.

Trooppinen aikakäsitys voi olla suurenmoista terapiaa ja lääkettä länsimaisen kiireen, suoritus- ja hyötyajattelun ilmapiirissä kasvaneelle ja eläneelle kaupunkilaiselle, mutta samasta syystä johtuen se voidaan kokea kielteisenä ja häiritsevänä asiana, koska asiat eivät tapahtu samalla tavalla kuin kotona. Tästä syystä eurooppalaisen on joko mukauduttava päiväntasaajan aikakäsitykseen paikallisten kanssa tai palattava ennen pitkää omaan yhteiskuntaansa, sillä kyseenalaistamalla paikallisen arjen tottumuksia ja kulttuurillisia tapoja aiheuttaa vain ongelmia itselleen ja selviytymiselleen. Kirjailija ja dokumentaristi Elina Hirvonen kuvaa kirjassaan eri aikakäsityksiin ja -tulkintoihin liittyviä ongelmia, joita hän kohtasi ollessaan mukana pitkän elokuvan tuotannossa Sambiassa (Hirvonen 2010, 82, 97).

Kaikki lähtee jo siitä, miten viettää ensimmäiset viikot maassa: parasta on unohtaa se varsinainen projekti hetkeksi ja keskittyä uuden kulttuurin ja ympäristön aistimiseen, minkä aikana myös toimintapuitteet alkavat selkiintyä. Vastaavasti esimerkiksi työharjoittelijana voi aina keksiä tekemistä itselleen, vaikka vapaamuotoisen suunnittelutyön ja ideoinnin muodossa. On totta, että Afrikassa käytetään länsimaita enemmän aikaa lähes kaiken tekemiseen (oman arvioni mukaan jopa viisin- tai kuusinkertaisesti), mutta lopulta kaikki tapahtuu. Käytäntö on tuskin kovin huono, jos tavallisen afrikkalaisen hyväntuulisuus ja iloisuus hyväksytään arviointikriteereiksi.

3.7 Väenpaljous ja muita haasteellisia olosuhteita

Afrikkalaisuuden peruspiirre lähes vuorokaudenajasta riippumatta on ihmispaljous. Kuvauspaikkoinani toimivat usein rajattu sisätila tai piha, jolloin kaikki paikalla olijat liittyivät ainakin löyhästi siihen, mitä paikalla tapahtuu ja mitä kuvasin. Julkisella avoimella paikalla kuten kaduilla yksin kuvaaminen sisältää huomattavia riskejä, oli kyseessä sitten matkakuva tai työharjoitteluprojekti, eikä sitä ole syytä harkita ilman paikallisen kaverin läsnäoloa. (Työharjoitteluni jo päätyttyä itseäni tultiin kovistelevaan otettuani valokuvia Kampalan katukuvasta yksin aamupäivällä.)

Sen sijaan väenpaljous ja yleinen hälinä vaikeuttivat leikkausvaihetta seuraavasti: järjestön johtaja perheineen asuu lähellä Darin vapaaehtoistaloa, ja tietokoneet sekä leikkaus-tilat sijaitsevat kyseisessä asunnossa. Afrikassa perheellä viitataan huomattavasti enem-

pään kuin Suomessa, ja etenkin lapsia on jatkuvasti kaikkialla. Pikkulapset laukkaavat täten tietokonehuoneessa erinäistä (usein tahatontakin) häiriötä aiheuttaen, mutta asiasta aikuiselle tai kodinhoitajalle huomauttamalla saa usein kuitenkin tarvitsemansa työrauhan.

Toisinaan kävi niin, että aikuisopetuksen luokkatilana toiminut halli olikin varattu muuhun käyttöön ja teimme tyttöjen kanssa turhan matkan iltapäiväauringin paahteen alla. Toisinaan tämä voi liittyä aiempaan selostukseeni luotettavan tiedon ja todenmukaisten vastausten saamisen ongelmallisuudesta Tansaniassa, missä joku voi kokea epämieluisaksi tai nolottavaksi sen kertomisen, että luokkatila on varattu, ellei sitä ymmärretä nimenomaisesti varmistaa ja kysyä.

Lopuksi hyvin afrikkalainen ilmiö, jonka kohtaamiselta ei voi alueella pidempään oleskeleva välttyä: muta. Monet tiet kaupungeissa ja kylissä ovat päällystämättömiä, eli sadekausina niillä liikkuminen edellyttää kärsivällisyyttä ja tarkkaavaisuutta etenkin kantamusten kanssa. Kuivalla säällä tämä kaikki puolestaan pölyää tehokkaasti.

4 YKSIN TEKEMISEN HYÖTYJÄ JA HAITTOJA

Tässä luvussa selvitan yksin tekemiseen liittyviä hyötyjä ja haittoja, jotka korostuivat keskeisesti siinä ympäristössä, missä toimin. Tarkkailen näitä videoiden eri syntyvaiheiden kautta suunnittelusta kuvaukseen, sillä leikkausvaihe oli lopulta hyvin samanlainen kuin kotonakin eikä se myöskään tapahtunut yksin, vaan yhdessä paikallisen leikkaajan kanssa.

4.1 Suunnitteluvaihe

Suunnitteluvaiheessa yhden miehen vapaus osoittautui hyväksi asiaksi, sillä se salli minun tutustua ympäristöön ja uusiin yhteisöihin luontevalla tavalla ilman liiallisia ennakoituksia, jotka olisivat voineet estää välittömän yhteyden saavuttamisen paikallisiin.

Koko sinä aikana kun suunnittelin videoita koin yksin olemisen pääsääntöisesti asioita helpottavana tekijänä, mutta tämä oli mahdollista todeta vasta kun olin hyväksynyt sen, että kukaan ei olisi juurikaan seuraamassa tekemisiäni, ja täten työharjoitteluni sisältö ja anti riippuisivat vain itsestäni. Olin vakaasti halunnut työharjoitteluun ulkomaille, lähtökohtana toivomus löytää paikka Euroopan ulkopuolelta, ja olin myös valmistautunut kohtaamaan tähän läheisesti liittyvät haasteet. Aiemmasta kokemuksestani tiesin, että missään tapauksessa asiat ulkomailla eivät tapahdu odotusten mukaisesti samalla tavalla ja logiikalla kuin Suomessa, missä ollaan totuttu tietynlaiseen varmuuteen (Hirvonen 2010, 97).

Ensimmäisten viikkojen aikana ”tyhjän päällä oleminen” hieman epäilytti ja jopa turhautti, mutta irtauduttuani Darista Moshin suuntaan omaan onneeni luottaen sain tarvittavaa aikaa punnita tilanne rauhassa ja kohdata tietyt tosiasiat, jotka myönnettyäni saatoinkin alkaa keskittyä työharjoitteluuni. Olen vakuuttunut siitä, että kuvatuissa kaltaisissa prosesseissa aiempi matkakokemus voi helpottaa sopeutumista, mutta se ei kuitenkaan ole välttämätöntä, sillä paljon riippuu myös yksilön luonteesta. Oma sopeutumistani yksin toimimiseen pieni matkakokemus kuitenkin auttoi (Afrikkaa en siis kuitenkaan ennestään tuntenut), sillä olin varautunut kaikenlaiseen jo etukäteen ja kannoin mukani ymmärtävistä huumorin- ja kärsivällisyysdentajua.

Järjestön johtajalta olin toki saanut videoille muutamia aiheideoita kahden ensimmäisen viikon aikana, mutta Moshissa sain itse päättää, mitä tekisin ja millä tavalla. Korhosen kanssa olimme sopineet lähinnä suuntaa-antavista raameista, joiden perusteella saatoinkin lähteä haluamassani muodossa toteuttamaan yksinkertaisia, dokumentoivia lyhytvideoita. Paineita järjestön johtajan suunnalta lähetettynä ei ollut tiedossa jatkossakaan, sillä hänen toimenkuvansa Darissa on hyvin kiireinen, rohkenisin sanoa jopa hyvin ”suomalainen.”

Suunnitteluvaiheessa tutustuin siis ensin kuvauspaikkaan, usein jonkinlaiseen luokkatilaan ja sen välittömään läheisyyteen käytävillä ja rakennuksen ulkopuolella, ja nähtyäni paikat aloin miettiä minkälaisia kuvia sieltä kannattaisi tulevana kertoina hakea. En käyttänyt piirtämistä tai kuvakäsikirjoituksia, vaan hahmottelin videoita mielessäni ja paperimuistiinpanoin sitä mukaa, kun sain lisää materiaalia.

Elokuvan- ja videonteko on vahvasti yhteistyötä hyvän ryhmän kanssa, mutta pienimuotoisia projekteja kuten nämä työharjoittelussa kuvaamani videot voi tehdä myös yhden miehen ryhmänä. Yhden miehen kuvausryhmän osoittautuminen hyväksi tai huonoksi asiaksi riippuu paljon yksilön luonteesta, ja itselleni suunnitteluvaiheen vapaus ja rajoitteiden puute osoittautuivat lopulta rakentaviksi haasteiksi. Jos taustalla olisi vaikuttanut projektiin sijoittanut tilaaja tai rahoittaja, olisi tilanne ollut arvatenkin hyvin toisenlainen.

4.2 Odottamatonta apua suunnitteluvaiheessa

Kahden internetsivuja työkseen koodaavan brittiläisen vapaaehtoisen kanssa ideoimme yhdessä esittelyvideoita vapaaehtoistaloista. Ensimmäisen harjoitteluversion taloesittelyistä tein näiden brittien kanssa, sillä he olivat sopivasti käymässä Moshin talolla ennen safarimatkaansa Serengetiin ja poistumistaan maasta kohti uusia suuntia tietokonetekniikan ja vapaaehtoistoiminnan yhdistämisen parissa.

Bernard ja Jude olivat tunnollisia kaikessa mitä tekivät, ja koska he olivat ottaneet tehtäväkseen suunnitella Art in Tanzanialle visuaalisesti uudet kotisivut, olivat he alusta lähtien olleet hyvin kiinnostuneita myös siitä, millaisia lyhytvideoita olin ajatellut si-

vuille tuottaa. Toisinaan koin, että he johtivat Art in Tanzanian sivuston sisältötuotantoa keskeisemmin kuin kukaan muu, ja omatoimisuudessaan he olivat järjestölle suureksi avuksi. Aivan alkuvaiheessa en ollut osannut hahmotella heille mitään kunnollisia vastauksia tarkoituksenmukaisista videoista, joten päätimme alkaa miettiä asiaa yhdessä.

Harjoittelupäivän aamuna Moshissa keskustelimme vapaamuotoisesti siitä, miten taloja kannattaisi esitellä. Bernard oli sitä mieltä, että video kuvattaisiin käsivaralla, sillä hänen mukaansa jalustakuvaus soveltuu paremmin ”puhuville päille.” Alkuperäinen idea esittelijästä jota kuvaaja seuraa oli hänen, ja teimme harjoitteluversion nopeasti aamupäivän aikana ideointihetken päätteeksi. Puhelias Bernard esiintyi suuresti improvisoiden kameralle, jolla kuvasin.

Vielä samana päivänä Bernard pikaisesti raakaleikkasi videon omalla kannettavallaan, ja katsoimme videon. Se vaikutti hyvältä ja tiiviiltä, ja omasta mielestäni Bernardissa olisi ollut ainesta esiintyä oikeassakin videossa, vaikka hän itse kärsi esiintymispelosta ja ujoudesta, huolimatta hänen luonnollisesta puheliaisuudestaan. Hän painotti minulle, ettei halunnut esiintyä kameralle varsinaisessa videossa, mihin myönnyin, vaikka yritinkin hetken aikaa saada hänet vakuuttumaan itsestään.

Jo tämä varhainen versio Moshin talovideosta muistuttaa paljon sitä lopullista videota, jonka myöhemmin tein brittiläisen vapaaehtoistyön avustamana. Hänen kanssaan olimme katsoneet minun ja Bernardin harjoitteluversion, ja ideoimme sen pohjalta varsinaisen esittelyn.

Kaikkien videoiden suunnitteluvaiheessa järjestin ja houkuttelin tarvittavat avustajat käyttööni itsenäisesti, ja pääosin kaikki avustajani osallistuivat kiitettävän aktiivisesti videoiden tekemiseen, vaikka sellainen ei kuulunut heidän omiin virallisiin vapaaehtoisprojekteihinsa lainkaan.

Vapaus ja avoimuus olivat parasta yksin toimimisessa, mihin liittyi toki huonojakin puolia. Yksin toimimisen huonot puolet korostuvat kuitenkin enemmän varsinaisissa kuvaustilanteissa, jotka nekin opin suorittamaan virheistäni oppimalla, ilman ylitsepääsemättömiä ongelmia.

4.3 Kuvausvaihe

Tässä vaiheessa työtäni korostuivat yksin toimimisen huonot puolet ja haasteet suunnitteluvaihetta selvemmin. Koko aikana käytin kuvaamisessa pientä Sanyon videokameraa, halpaa kolmijalkaa sekä Darin päämajasta lainaamaani erilliselle muistikortille tallentavaa pistoolimallista stereomikrofonia. Erillisvalaistusta en käyttänyt eikä se usein olisi ollut mahdollistakaan Darin ulkopuolella.

Taloesittelyistä molemmat kuvasin siis käsivaralla ja suuren osan opetustilannevideoista jalustan tukemana. Laitteiden käsittelystä kuvaustilanteessa yhden miehen voimin aiheutui odotettava, mutta silti yllättävän merkittävä haaste, nimittäin kyky (muistaa) kytkeä sekä mikrofoni että kamera tallentamaan samanaikaisesti. Lisäksi oli kehitettävä keino ottaa luotettava ja riittävän selkeä klaffi videokuvan ja ääniraidan liittämiseksi yhteen leikkausvaiheessa. Tässä operaatiossa yhden miehen käsien määrä alkaa tulla rajoitteisena vastaan, ja se lukeutuu keskeisesti yksin toimimisen haittoihin.

Äänitys ja muu jatkuvuus

On selvää, että kameraa ja erillistä äänentallennuslaitetta tulisi käsitellä kaksi eri henkilöä yllä mainitun kaltaisten ongelmien välttämiseksi. Kuvaustilanteessa oma tarkkailuni rajoittui näiden kahden välineen kesken enemmän kuvaan (sommittelun pysyminen, ihmisten liike), joten äänitarkkailu jäi parhaimmillaankin noin 50%:ksi. Kuvaustilanteissa tämä kaksin käsin toimiminen kyllä onnistui, mutta yhden näytön tarkkailu vei huomiota aina pois toiselta näytöltä.

Leikkausvaiheessa paljastui myös käyttämieni improvisointiklaffien toimivuus tai toimimattomuus, sillä oikeanlaista ja selkeää klaffia ei ollut ollut käytettävissä. Usein olin käyttänyt klaffina yksinkertaista sormien napsauttamista äänekkäällä tavalla kameralinssin ja mikrofoniin edessä yhteen, sillä toinen käteni kannatteli kameraa eikä pöytiä ollut ympärillä.

Metodi huvitti myöhemmin paikallista leikkaajaani, mutta jokaisen tällä tavalla merkittävän stereoraidan saimme liitettyä videon kanssa yhteen. Toisinaan ei erillisen mikrofo-

nin ääniraita ollut tallentunut lainkaan, sillä olin unohtanut kytkeä tallennuksen päälle, jolloin leikkauspöydällä oli käytettävissä vain kameran oma ääniraita. Näitä tapauksia jäi muutama lopullisiinkin videoihin. Valmiissa videoissa kuulee välillä myös tahattomia häiriöääniä ja pieniä ”ääniryppyjä”, jotka johtuvat tästä epäkäytännöllisestä kuvaus- ja äänitystavasta riskeineen. Klaffiasiaan palaan vielä myöhemmin pohdintaluvussa selostaessani johtopäätöksiä omien virrehavaintojeni pohjalta.

Merkittävä haaste yksin kuvaamisessa ja leikkautuvuudesta huolehtimisessa liittyi odotetusti myös jatkuvuuden säilyttämiseen, koska muita silmäpareja ei ollut huolehtimassa asiasta. Poikkeuksen tähän tarjosi Moshin taloesittelyssä puhuva Louise, joka oli tarkkana ainakin siitä, että hiukset tuli laitettua täsmälleen samanlaisiksi kuin aiempina kuvauspäivinä, ja sama päti mekkoon.

Kameraan tottumaton ihmistä etenkin vieraassa kulttuurissa on parempi lähestyä mahdollisimman tahdikkaasti ja hillitysti, ja mieluiten yhden miehen kuin monilukuisen ryhmän muodossa. Vierasmaalaisen ryhmän jäsenet puhuvat keskenään helposti omaa äidinkieltään, istuvat oman pöytänsä ääressä, ja näin ryhmää on vaikeampi lähestyä kuin yhtä ihmistä (Hirvonen 2010, 45). Tästä syntyy helposti kielteisiä sosiaalisia tulkintoja oheisvaikutuksineen etenkin, kun tansanialaiset ovat luonteeltaan uteliaita ja avoimia, aina halukkaita tutustumaan. Kuvatuksi tulemista kohtaan ennakkoluuloinenkin saattaa suhtautua asiaan rauhallisemmin, jos laitteita pitää näkymättömissä ennen mahdollisen myönteisen vastauksen saamista.

4.4 Yksin tekeminen itsevarmuuden kannalta

Olin ennestään tottunut itsenäiseen liikkumiseen kotimaani Suomen ulkopuolella, mutta en ollut kovin tottunut itsenäiseen kuvaamiseen vieraiden tai satunnaisten ihmisten edessä ja lähellä, vaikka ihmisten kanssa sinänsä olen aina osannut toimia ulkomailla-kin. Yksin tekeminen vieraiden ihmisten joukossa vahvistaa pakostakin itsevarmuutta käsitellä erikoislaitteita kuten kameraa ja mikrofonia, ja tässä yksittäistapauksessa se lisää myös yleisesti itsevarmuutta toimia uusissa ja oudoissa ympäristöissä, joissa ymmärretyksi tuleminenkaan ei aina ole itsestäänselvyys ja joissa on jatkuvasti pysyttävä

valppaana myös ympärillä mahdollisesti kehittyvien ongelmatilanteiden varalta (Milonoff, Rantala & Lahdenmäki 2007, 302).

Pienen ryhmän keskuudessa itsevarmuus voi jakaantua jäsenten taholta koko ryhmälle, jossa kaikki vastaa jostakin, mutta yhden miehen ryhmässä kaikki riippuu yhdestä toimijasta, joka vastaa kaikesta. Näin nähtynä yksin toimimisen haasteellisuuden kokeminen hyvänä tai huonona asiana on paljossa yksilöstäkin riippuva seikka, ja itse koin yllä kuvaamieni kaltaisista ongelmista huolimatta, että yksin toimiminen lisäsi itsevarmuutta ainakin laitteiden käsittelyn osalta. Perusluonteeni mukaisesti olen usein pitänyt yksityisestä tekemisestä, henkilökohtaisesta aikatauluttamisesta ja niin sanotusta omasta vapaudesta aina, kun niitä on ollut mahdollista soveltaa.

Kaupallisessa työssä tilaajaa tai rahoittajaa kiinnostaa suunniteltu aikataulu ja työn eteneminen sen mukaisesti, missä tapauksessa yksin tekemisen vapaus rajoittuu ainakin osittain, eikä tekijä voi tuolloin soveltaa esimerkiksi täysin vapaata itsenäistä aikataulusta. Toiminta hyvän ryhmän kanssa mahdollistaa usein monipuolisia lopputuloksia ja runsaampaa vuorovaikutusta tekijöiden välillä, mihin esimerkiksi elokuvan tai dokumentin tekeminen paljossa perustuu. Esittelyvideon kaltaiset pienemmät projektit soveltuvat yhden miehen ryhmälle, ja tällöin yhdeltä tekijältä vaaditaan kykyä ja jatkuvaa harjaantumista sekä teknisissä että sosiaalisissa asioissa.

5 POHDINTA

Selostan opinnäytetyöni päättävän pohdintaosuuden alussa lyhyesti muutamia keskeisiä asioita, jotka opin omista virheistäni esittelyvideoiden tekemisen parissa Tansaniassa. Täten pohdintaosuuden ensimmäinen eli virhemuistiinpanoihini keskittyvä puolisko kiteyttää käytännönläheisiä johtopäätöksiä edellisen luvun otsikon pohjalta yksin tekemisen hyvistä ja huonoista puolista.

Nämä virheet ja pienet mutta tyypilliset kompastelut on helppo havaita sellaisiksi, jotka eivät välttämättä aina johdu sen enempää kehitysmaaympäristöstä kuin yksin toimimisestakaan eivätkä ne täten täysin kuulu tutkimustehtäväni piiriin. Niiden kautta saa kuitenkin selkeämmän käsityksen koko kuvaus- ja leikkauskokonaisuudesta - semminkin kun monet omista virhemuistiinpanoistani liittyvät läheisesti samoihin asioihin, joita usein painotettiin opintojeni edetessä Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun projektikursseilla.

Pohdintaosuuden toisella puoliskolla pohdin yleisiä seikkoja opinnäytetyöstäni, sen syntymisestä sen hyödyllisyyteen.

5.1 Virheitä tuli - arvokasta pääomaa

Elokuva- ja videotyössä virheet tai asiat, jotka olisi voinut tehdä paremmin, havaitaan viimeistään leikkausvaiheessa. Ennen leikkausvaiheen alkamista olin nimennyt raakotokset kovalevyille tavalla, jonka koin mahdollisimman selkeäksi, mutta tämä ei ollut tapahtunut aina samana päivänä, kuin olin ne kuvannut. Vireyden ja hahmottelukyvyn takaamiseksi materiaali tulisi mielellään käydä läpi samana päivänä, kuin se on kuvattu, jolloin asiat ovat tuoreina mielessä kuvausmuistin kannalta.

Äänitiedostojen massa

Keskeisimmäksi virheekseni kokisin äänitallennuksen sekavuuden, jolta olisin voinut välttyä yksinkertaisin keinoin kunnollisella klaffilla, vaikka pelkän paperiarkin, kynän ja puheäänien avulla.

Koska käytin erillistä mikrofonia, olisi selvyuden nimissä ollut keskeistä merkata paperiarkille jokaisen kuva- ja ääniotoksen perustiedot ja järjestysnumerot niiden mutkattomaksi yhdistämiseksi toisiinsa leikkausvaiheessa. Työharjoittelun alun epätietoisuuden aiheuttamasta pienestä hämmennyksestä sekä yleisestä kokemattomuudestani äänilaitteiden kanssa en ollut tullut asiaa ajatelleeksi, vaan olin alkanut kuvata ja äänittää videoita ilman kunnon klaffeja.

Kävin toisinaan myös videotiedostoja läpi pienellä viiveellä, minkä takia minulta jäi ajoissa huomaamatta kuinka paljon hankalampi oikeita kuva-äänipareja olisi myöhemmin yhdistää toisiinsa. Ongelma kuitenkin hoitui kärsivällisellä materiaalikalauksella ruokamyrkytyksestä Sansibarin Stone Townin vapaaehtoistalolla toipuessani juuri ennen siirtymistäni Dariin leikkausta suorittamaan. Ennen leikkauksen aloittamista olin siis nimeämällä ja numeroimalla yhdistänyt kaikki yhdistettävissä olleet kuva-äänitiedostot toisiinsa, ja näin niiden yhdistäminen toisiinsa Final Cutin aikajanalla onnistui lopulta helposti – pareja yhdistävänä tekijänä sormien napsautus.

Klaffin puuttumattomuus ei johdu pelkästään yksin toimimisesta, sillä yksinkin sellaisen voi helposti tehdä ja kuvan edessä näyttää. Toimintaani vaikutti pikemminkin rajallinen huomiointi- ja ennakoitokyky, minkä tiedostettuani ymmärsin asian tärkeyden konkreettisesti. Paperiarkki- ja ääniklaffi poistavat turhat sekaannukset ja hidasteet leikkaukseen valmistauduttaessa ja sen aikana.

Sen sijaan koko harjoittelun aikana en enää tehnyt sitä virhettä, että olisin kuvannut aivan tarpeettoman suuren määrän materiaalia, mikä oli yleistä monien kohdalla koulu- ja kursseilla ja mikä varmasti yhdistää monen opiskelijan tai kokemattomalla tavalla innostuneen toimintaa. Tämä kuvaustilanteessa harjoitettu itsehillintä ja harkinta luonnollisesti helpotti myös yllä selostettua kasvottoman äänitiedostomassan järjestelyä ja nimeämistä. Ennen leikkausvaiheen aloittamista olin myös tehokkaasti hävittänyt selkeäs-

ti epäonnistuneet tai epätarkoituksenmukaiset kuva- ja äänitokset työmateriaalin joukosta.

Yleistä kompastelua

Jatkuvuudesta huolehtiminen liittyy läheisesti yksin toimimisen haasteisiin, mutta riskitilanteita voi vähentää pyrkimällä kuvaamaan ainakin keskeiset otokset samana päivänä. Tässä auttavat suunnitteluvaiheessa tehdyt muistiinpanot ja muut ideahahmottelut, joista näkee, mitä keskeiset otokset todennäköisimmin voisivat olla. Jossakin vaiheessa ymmärsin, että epäjatkuvuus vaani helposti etenkin opetustilannekuvauksissa, joissa väkeä oli eri päivinä eri määrät jatkuvasti vaihtuvine vaatteineen ja viittoineen. Vaikka en ollut kuvaamassa näytelmäelokuvaa, pyrin silti välttämään kaikkia niitä hämmentävän vaikutelman antavia jatkuvuusvirheitä, jotka vältettävissä olivat, mutta tiedostin senkin korostuneemmin vasta, kun olin jonkin aikaa toiminut epätarkoituksenmukaisesti.

Seuraavat kolme yleistä virhetoimintamerkintääni ovat myös yleismaailmallisia asioita, jotka pätevät niin yksin kuin ryhmässäkin toimittaessa. Ensiksi tallennusmoodin (REC) pitäminen kytkettynä riittävän pitkään on tärkeää, jotta videotiedostot eivät katkeaisi häiritsevän nopeasti eli välittömästi toiminnan päätyttyä ilman tarpeellista häntää eli leikkaussovellusvaraa lopussa. Toiseksi taustan ja ympäristön kuvaamisen muistaminen itse aiheen (kuten ihmisen) lisäksi on tärkeää, jotta leikkausmateriaali tarjoaisi monipuolisuutta. Kolmanneksi ihmistä kuvattaessa hyvin usein on tarkoituksenmukaista haakeutua kohteen etu- eikä taka- tai sivupuolelle. Tämä ei ollut lopulta suurikaan tekemäni virhe, mutta kiinnitin siihen jossakin vaiheessa huomiota ja kirjasin ylös muistiooni.

5.2 Opinnäytetyöni ja työharjoitteluni merkitys ammatilliselle kehitykselleni

Henkilökohtaisesti olen jo muutaman vuoden ajan pyrkinyt järjestämään asioita siten, että pystyisin kulkemaan maailmalla ja yhdistämään media-alan osa-alueita tuohon toimintaan. Tämä voisi tarkoittaa kuvaamista ja dokumentointia, mutta myös kirjoittamista ja raportointia. Työharjoitteluni tarjosi mielenkiintoisen ja vapaamuotoisen mahdollisuuden tutustua toimintaan eräänlaisena ulkomaan freelancerina, ja opinnäytetyössäni

käsittelemäni pääasiat yksin toimimisesta kehitysmaaympäristössä ovat olleet hyödyllisiä itsetutkiskelun ja -analyysin kannalta.

Ammatillisen kehityksen kannalta opinnäytetyöni pääanti lienee niiden tärkeiden asioiden korostamisessa, mitkä olisin voinut tehdä kätevämmiin ja tarkoituksenmukaisemmin. En ole koskaan ollut sataprosenttisen teknisesti suuntautunut ihminen, ja myös ammattikorkeakoulussa osallistuin muita kursseja enemmän käsikirjoitus- ja ohjauskursseille, kun varsinainen suuntautuminen kolmantena opiskeluvuotena alkoi. On kuitenkin selvää, että laitteita on hallittava ainakin kohtuullisesti, sillä nyky maailmassa dokumentointi ja raportointi voi helposti tapahtua pienen ryhmän tai jopa vain yhden henkilön voimin – etenkin jos henkilö mahdollisesti yhdistää omatoimimatkailua ja media-alaa.

Koulukursseista etenkin kolmannen vuoden laajojen projektikurssien aikana ja niiden jälkeen opin kirjaamaan toiminnastani ylös ydinasioita, havaintoja ja huomautuksia. Usein nämä asiat liittyvät niin sanotusti paremmin tai helpommin tekemiseen, ja olen huomannut tällaisen itse- ja projektianalyysin yhdistelmän toimivan tehokkaana apuna kaikessa tekemisessä. Opinnäytetyöni edustaa tällaista analyysia, ja täten se on laajempi versio niistä käytännöistä, joita olen pyrkinyt noudattamaan toiminnassani aiemminkin.

Opinnäytetyöni näkökulma on tieteellisen tai akateemisen sijasta enemmän subjektiivinen ja käytännönläheinen, mutta olen pyrkinyt ilmaisemaan asiat mahdollisimman oikeudenmukaisesti objektiivisuudenkin kannalta eli myös yleisempää hyödynnettävyyttä ajatellen. Tällä tarkoitan, että pyrin perustelemaan subjektiiviset väittämäni siten, että niistä välittyisi jotakin yleisesti pätevää, jotta ne eivät jäisi tuntumaan pelkästään yksittäisiltä ja epämääräisiltä sattumilta. On nimittäin tärkeää osata nähdä kokonaisuutta yksittäistapausten taustalla, ja ihmiset helposti tekevät johtopäätöksensä liian hätäisesti etenkin jostakin heille vieraasta kokonaisuudesta, vieraasta kulttuurista tai kansakunnista puhumattakaan.

Yleisesti ottaen koin, että kirjallisuutta avainsanojeni pohjalta on rajallisesti saatavilla ainakin suomeksi. Suuri osa työssä esittämistäni väittämistä perustuu omiin kokemuksiini, havaintoihini sekä keskusteluihini afrikkalaisten kanssa. Väitteideni tueksi käytin myös kirjallisuuslähteitä, joista osa oli itselleni ennestään tuttuja ja osa tämän työn ede-

tessä löytämiäni. Kuten totesin, henkilökohtaiselle toimintakyvylleni sekä myös osaamiselleni koen tämän opinnäytetyön kaltaisen prosessin suuresti hyödyllisenä ja antoisana asiana – saamani palaute ja mahdollinen keskustelu paljastavat, tavoitinko myös jotakin objektiivisesti puhuttelevaa.

Opinnäytetyöni ja harjoittelumatkani merkitys ei-ammattilliselta kannalta

Olen pitkään soveltanut kaikkeen toimintaan ja elämään ajatusta, että kaikki sellainen, mitä voi tehdä huolella ja ilman aiheutuvaa haittaa muille ihmisille, on välttämättä jollakin tavalla opettavaista, antoisaa ja hyödyllistä, kenties odottamattomassakin kontekstissa. Tämä on mielestäni arvokas ajatus, sillä liian usein suomalaisessakin yhteiskunnassa vaivutaan epätoivoon, jos esimerkiksi koulukurssien sisältö ei vastaa millimetrin tarkkuudella asianomaisen yksilöllisiä ja usein tiukkoja odotuksia. Mielestäni on mahdollista harjaantua laaja-alaisemmalla tavalla elämäntaidoissa ja erityistaidoissa suostumalla ja pystymällä tekemään toisinaan myös asioita, jotka osuvat lähelle olematta kuitenkaan täsmälleen sitä, mitä niiden kerrottiin olevan.

Työharjoitteluuni sovellettuna tämä tarkoittaa erityisesti kaikkea sitä oheista, mitä pitkällä Afrikan matkalla kohtaa ja mikä väistämättä vaikuttaa yksilön näkö- ja toimintakykyyn. Tämä on sitä pääomaa, jota matkailu kaikkialla maailmassa voi parhaimmillaan tarjota, ja täten sen yhdistäminen koulutukselliseen kokonaisuuteen (työharjoittelu, opinnäytetyö) tarkoittaa hyötyä ja omaisuutta useassa eri tasossa. Koen kartuttaneeni työharjoittelun ja opinnäytetyön kautta ymmärtämystäni sekä maailmasta ja yhteiskunnasta että videoteosten suunnittelusta, kuvaamisesta ja leikkauksesta.

Työharjoitteluni jälkeen vietin Afrikassa vielä useita kuukausia kiertäessäni Ugandaa, Ruandaa ja Burundia, ja tiedän löytäneeni maailmasta alueen, jonka anti ei rajoitu vain kouralliseen asioita.

LÄHTEET

Finke, Jens 2010. The Rough Guide to Tanzania. Kolmas painos. Lontoo: Rough Guides Ltd.

Hirvonen, Elina 2010. Afrikasta: muistiinpanoja vuosilta 2007 - 2009. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Avain.

Kontinen, Tiina 2011. Afrikan aika, toim. Teppo, Annika. Helsinki: Gaudeamus.

Milonoff, Tuomas & Rantala, Riku & Lahdenmäki, Ari 2007. Madventures: Kansainvälisen seikkailijan opas. Yhdeksäs painos. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Stanley, David 2004. South Pacific. Kahdeksas painos. Emeryville, Kalifornia: Avalon Travel Publishing.

LIITELUETTELO

Liite 1. DVD-tallenne. Sisältää Moshin taloesittelyvideon.